

راه‌نمایی اقدام پژوهی

تنظیم از :

ف. خجسته

امام علی (ع) می‌فرمایند:

علم و دانش بیشتر از آن است که بتوانی همه آن را بیاموزی و بر آن احاطه پیدا کنی؛ پس باید از هر دانشی بهترین‌های آن را برگزینی.

- (غرر الحکم، حدیث ۲۱۹۸)

اقدام پژوهی

« فعالیت علمی در محیط کاری که در آن فرد یا افراد ، با روش ابتکاری ، برای تبدیل وضع موجود (نامطلوب) به وضع مطلوب فعالیت می کنند.»

«اقدام پژوهی» عنوانی است معادل اصطلاح **Action Research** که ترجمه آن، «عمل پژوهش» یا «پژوهش در عمل» می باشد.

مراحل اجرایی اقدام پژوهی

الف) تشخیص و تبیین مسأله

- محقق با مسأله ای روبرو می شود ، ابعاد مختلف آن را بررسی می کند و از وجود آن به یقین می رسد.

ب) ایجاد تغییر

- به دنبال راه حل مساله جستجو می کند، راه حل ها را شناسایی و اجرا می نماید تا به تغییر مورد دلخواه خود برسد.

د) نتیجه گیری

- نتیجه ی فعالیت خود را ملاحظه و مورد دقت قرار می دهد .

الف: تشخیص و تبیین مسأله :

۱- برخورد با مسأله

۲- شرح و توضیح مسأله و
توصیف وضع موجود

۳- شواهد ۱

۱- گردآوری
اطلاعات

۲- تجزیه و تحلیل و
تفسیر اطلاعات جمع
آوری شده

ب) ایجاد تغییر

۳- انتخاب راه حل
یا راه حل ها

۵- اجرای راه حل یا
راه حل ها

۴- اعتباربخشی راه
حل یا راه حل ها

ج) نتیجه گیری

۲- شواهد ۲ (ارائه دلایل و مدارک، اسناد و ارقام)

1- شرح و توضیح تغییر ایجادشده و توصیف وضع مطلوب

سرفصل های یک گزارش علمی اقدام پژوهی :

عنوان

- ۱- تشکر و قدردانی
- ۲- مقدمه (توضیح کلی در مورد مساله، چگونگی تشخیص مساله، انگیزه محقق از تحقیق، اهداف محقق از انجام تحقیق)
- ۳- بیان مساله (شامل توصیف وضع موجود و اهمیت و ضرورت تحقیق)
- ۴- شواهد ۱ (شامل مدارک، دلایل، اسناد، ارقام و اعدادی که وضع موجود را به طور عینی و ملموس تبیین کنند).
- ۵- گرد آوری اطلاعات (برای ارائه راه حل یا راه حل ها)
- ۶- انتخاب راه حل یا راه حل ها
- ۷- اعتبار بخشی راه حل یا راه حل ها
- ۸- اجرای راه حل یا راه حل ها
- ۹- نتیجه گیری (شامل توصیف وضع مطلوب)
- ۱۰- شواهد ۲ (شامل مدارک، دلایل، اسناد، ارقام و اعدادی که وضع موجود را به طور عینی و ملموس تبیین کنند).
- ۱۱- پیشنهاد ها
- ۱۲- پیوست ها
- ۱۳- منابع و مآخذ

ویژگی های یک عنوان اقدام پژوهی

۱. یک عنوان یا موضوع اقدامی پژوهی، باید متضمن مساله اصلی پژوهش باشد.

- مثال: "بهبود روش تدریس درس علوم تجربی اول راهنمایی"
- مساله محقق، ضعف یادگیری دانش آموزان یک کلاس در درس علوم بود و او با اعمال یک شیوه ی تدریس جدید و ابتکاری، توانسته بود یادگیری دانش آموزان را **افزایش** دهد. بنابراین عنوانی که متضمن مساله محقق است "افزایش توان یادگیری دانش آموزان در درس علوم" است، نه شیوه ای که برای حل این مساله به کار برده است.

۲. عنوان اقدام پژوهی باید روشن و رسا باشد.

- مثال: "تقویت توان یادگیری دانش آموزان یک کلاس (پایه سوم ابتدایی) در درس ریاضی با استفاده از روش های تشویق".

۳. عنوان باید محدود به محل کار محقق اقدام پژوه باشد.

- مثال: "افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس (پایه پنجم ابتدایی)" یا "افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کلاس پنجم ابتدایی دبستان شهید فهمیده شهرستان..."

۴. عنوان باید تغییر وضع موجود را در جهت بهبودی و ارتقاء نشان بدهد.

- مثال: افزایش یادگیری جدول ضرب توسط دانش آموزان یک کلاس (پایه دوم ابتدایی) با استفاده از روش های آموزش گروهی.
- واژه هایی همچون: تقویت، افزایش، کاهش، تغییر، اصلاح، ایجاد، حل، رفع، تبدیل، بهبود و... دلالت بر تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب را دارند و بهتر است عناوین اقدام پژوهی با اینگونه کلمات و اصطلاحات آغاز شود.

۵. عنوان باید با مساله همپوشی داشته باشد .

- مثال: عنوان زیر هم با مساله همپوشی ندارد.
- «افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان»
- محقق برای پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس کوشیده است.
- بنابراین عنوان مناسب مساله فوق چنین است:
- «افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس (پایه چهارم ابتدایی)»

چند نمونه عناوین اقدام پژوهی

• الف – برای معلمان و دبیران

1. افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس (پایه...) در درس ... با استفاده از روش ...
2. افزایش توان یادگیری دانش آموزان یک کلاس (پایه...) در درس... با استفاده از روش...
3. کاهش اضطراب دانش آموزان یک کلاس در هنگام امتحان...
4. افزایش پیشرفت تحصیلی یک دانش آموز (پایه...) در مبحث... درس...
5. رفع مشکلات یادگیری (عاطفی) یک دانش آموز (پایه...).....
6. حل مشکل پرخاشگری (رفتاری) یک دانش آموز (پایه...) با استفاده از...
7. کاهش گرایش دانش آموزان یک کلاس (پایه...) نسبت به ترک تحصیل
8. افزایش ایمان و اعتقادات دینی دانش آموزان کلاس (پایه...) با استفاده از ...
9. افزایش توان مقابله دانش آموزان یک کلاس (پایه...) با تهاجم فرهنگی...
10. افزایش مشارکت اولیای دانش آموزان یک کلاس (پایه...) در همکاری درس با معلم با استفاده از...

• ب- برای مدیران ،معاونان و سایر اعضای ستادی مدارس

۱.افزایش استفاده بهینه دانش آموزان یک مدرسه (دوره...) از زنگ تفریح با استفاده از ...

۲.هدایت دانش آموزان به حل مشکلات درسی با استفاده از سلسله مراتب آموزشی در یک مدرسه (دوره...) .

۳.افزایش حس مشارکت دانش آموزان یک مدرسه (دوره...) در اداره امور مدرسه با استفاده از روش ... .

۴.افزایش علاقمندی دانش آموزان یک مدرسه (دوره...) به عضویت در تشکل های دانش آموزی.

۵.کاهش تاخیر ورود دانش آموزان (یا همکاری) در یک مدرسه(دوره...) با استفاده از روش...

مقدمه تحقیقی

الف) توضیح کلی در مورد مساله

ب) نحوه ی تشخیص مساله

ج) انگیزه محقق از تحقیق

د) اهداف تحقیق

الف) توضیح کلی در مورد مساله

- توضیح کلی عبارت است از بیان روشن مفاهیم کلی مساله و شرح ابعاد و ارتباط آن با کار محقق.

۱- برای رفع ابهامات از اصطلاحات و مفاهیمی که در عنوان تحقیق آمده است.

۲- برای ایجاد ارتباط فکری و کلامی با مخاطب (خواننده یا شنونده ی گزارش).

۳- اعلام احاطه ی کافی نسبت به موضوع مورد تحقیق.

۴- ابزار چگونگی ارتباط محقق با مساله.

اهداف توضیح کلی

نمونه یک توضیح کلی مساله

- مساله تحقیق: ضعف یادگیری دانش آموزان یک کلاس (پایه اول دبیرستان) در مبحث اتحادهای جبری درس ریاضیات.
- عنوان تحقیق: ارتقاء یادگیری دانش آموزان یک کلاس (پایه اول دبیرستان) در مبحث اتحادهای جبری درس ریاضیات.
- توضیح کلی: «ریاضیات از قدیم الایام مورد توجه دانشمندان بوده و امروزه به عنوان مادر تمام علوم در جهان شناخته شده است. در واقع بالا بردن دانش ریاضی در بین دانش آموزان ، سبب بهبود یادگیری دروس دیگری مانند فیزیک ، شیمی ، زیست شناسی و ... خواهد شد؛ زیرا در تمام این علوم از ریاضی به نحوی استفاده شده است. (تا اینجا خیلی گسترده و کلی به مساله اشاره شده و انتظار می رود مطالب را در سطرهای بعدی محدود تر کند تا به مدرسه یا کلاس درس خود برسد).
- در ریاضیات سال اول دبیرستان ، اتحادها از اهمیت خاصی برخوردارند و در واقع باعث سهولت و سرعت بیشتری در انجام اعمال جبری می گردند. با توجه به پیوستگی این درس، اتحادها در مباحث دیگر ریاضی هم به صورت گسترده به کار می رود. (ملاحظه می کنید که بحث در حد وسیع آغاز و به ریاضیات سال اول دبیرستان منتهی شده است و از آنجا به مبحث اتحادها رسیده است).

- اما محقق شایسته است ارتباط کار خود را هم با مساله مطرح کند و مناسب بود بعد از این مطالب جمله های بعدی این گونه ادامه یابند:

- «اینجانب، دبیر درس ریاضیات در دبیرستان..... هستم. در طول سال سابقه تدریس ریاضی ، همواره سعی می کردم با روش های مناسب و ابتکاری ، در بهبود یادگیری دانش آموزان بکوشم. امسال محل کارم در دبیرستان ..... است و تدریس درس ریاضی تنها کلاس سال اول آن مدرسه با من می باشد...»

- نکته: در گزارش ها و آثار علمی، قضاوت ها و اظهار نظرها، یا باید پشتوانه منطقی قوی و یا مدارک و مستندات محکم داشته باشد. در آنجا که محقق ادعا کرد «امروزه ریاضیات به عنوان مادر تمام علوم در جهان شناخته شده است» بهتر بود با دلایل و مدارک و مستندات، این ادعا را به اثبات می رساند و یا از شخص یا صاحب نظر دیگر نقل قول می کرد تا مسئولیت این ادعا لااقل از خود نویسنده رفع می شد.

- همچنین است در مورد این ادعا : « در واقع بالا بردن دانش ریاضی در بین دانش آموزان ، سبب بهبود یادگیری دروس دیگر مانند فیزیک، شیمی، زیست شناسی و... خواهد شد.»

ب) چگونگی تشخیص مساله:

- مساله چیزی است که شما بعنوان یک گره کاری ، در صدد رفع یا حل آن بر می آید مانند ضعف درسی ، مشکل رفتاری، کمبود انگیزه و ...
- اقدام پژوهی کسی است که به دلیل دقت زیاد، فکر علمی و تجربه کاری که دارد، زودتر از دیگران متوجه مشکلات ، نواقص و گره های کاری می شود و در صدد رفع آنها بر می آید.

انواع مسأله از نظر چگونگی برخورد:

۱- مساله ای که محقق ناگهان با آن برخورد می کند و به فکر چاره می افتد.

۲- مساله ای که مدتها بود محقق با آن برخورد داشت اما ناگهان به فکر چاره می افتد و اقدام به حل آن می کند.

۳- مساله ای که پیش زمینه ی آن را دیگران به محقق گزارش می کنند .

۴- مساله ای که پیش زمینه ی آن را محقق خود به دست می آورد.

انواع مسأله از نظر زمینه انسانی

الف (فردی

- مانند مشکل رفتاری یا درسی یک دانش آموز یا چند نفر از یک کلاس یا مدرسه

ب) جمعی

- مانند مشکل درسی یک کلاس یا مدرسه ، بی انضباطی یک مدرسه ، تأخیر ورود همکاران یا دانش آموزان

انواع مسأله از نظر سطح کیفی

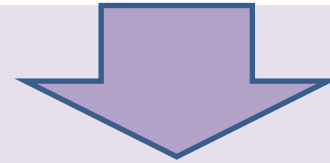
مسأله اصلاحی

- مسأله ای که در آن ، وضعیت موجود از نظر کیفی ، از موارد همسان خود ضعیف تر است .
- مانند یک کلاس که در درس ریاضی از سایر کلاس های مدرسه ضعیف تر است .

مسأله فرا جو

- مسأله ای که در آن ، وضعیت موجود ، از نظر کیفی ، با موارد همسان خود مشابهت دارد اما محقق ، در ذهن خود الگوی برتری دارد که برای رساندن وضعیت موجود یا الگوی برتر خود که همانا وضعیت مطلوب است تلاش می کند .

ج) انگیزه محقق از تحقیق:

- آنچه موجب تحریک محقق به اقدام عملی برای رفع مشکل یا ارتقای وضعیت موجود می شود، حالات روحی و روانی ویژه ای است که موجب انگیزش او می گردد. از جمله این حالات، احساس تعهد شغلی، تعهد الهی، وطن دوستی، تعصب، وجدان، رقت و تاثیر قلبی و امثال آن است.

• اعتبار تحقیق

- با توجه به انگیزه ای که محقق دنبال می کند ، قابل درجه بندی است. اگر دو تحقیق، از همه ی جهات شرایط همگون و مساوی داشته باشند، تحقیقی که از انگیزه بالاتری برخوردار است ، اعتبار بالاتری دارد.

انگیزه ها

قصد تمرین حرفه
آموزی

احساس لذت

قصد خدمت به
بشریت

قصد مشاهده ی
نتیجه عمل

قصد خدمت به جامعه

تأثیر قلبی یا ترحم

قصد خدمت به یک
فرد

وجدان

تعهد و احساس
مسئولیت

تعهد شغلی

نمونه انگیزه محقق از تحقیق

- **مساله:** مشکل پرخاشگری یک دانش آموز

- **عنوان:** حل مشکل پرخاشگری یک دانش آموز (سوم دبیرستان)

- **انگیزه محقق از تحقیق**

- «... بنده در راستای رسالت حرفه ای خودم و اینکه مربی پرورشی هستم و پیگیری مسائل و مشکلات اخلاقی و تربیتی دانش آموزان جزء وظایف مسلم اینجانب می باشد و از طرف دیگر دانشجوی رشته علوم تربیتی بودم ... می خواستم توان و تخصصم را در حل یک مشکل رفتاری بسنجم و مهم تر از همه این که احساس می کردم پیگیری و تلاش معنی دار در راستای حل مشکل یک دانش آموز موجبات آرامش خاطر را فراهم می سازد و به من احساس حیات و زندگی می دهد.»

- در متن فوق محقق چند انگیزه را ذکر کرده: **رسالت حرفه ای، احساس وظیفه، سنجش توان حرفه ای، کسب آرامش خاطر و احساس حیات و زندگی .**

د) اهداف اقدام پژوهی از تحقیق:

الف) اهداف اولیه یا آغازین :

به محض پایان یافتن اقدام پژوهی تحقق پیدا می کند.

ب) اهداف واسطه ای یا میانی :

از آثار اقدام پژوهی است که پس از پایان یافتن آن ادامه پیدا می کنند.

ج) اهداف نهایی :

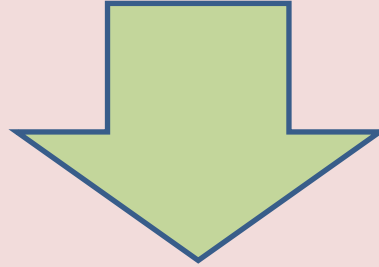
به آینده ای دور ، مربوط است.

نمونه ی اهداف در یک اقدام پژوهی

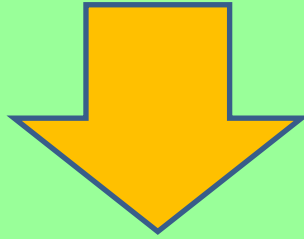
- محققی که با عنوان «**افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان یک کلاس برای ادامه تحصیل**» کار می کند، اهداف اولیه یا آغازین و واسطه ای یا میانی و نهایی او می تواند به شرح زیر باشد:
- **اهداف اولیه:** افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان کلاس و رفع اضطراب .
- **اهداف واسطه ای :** موفقیت در امتحانات و نشاط و سرزندگی برای ادامه تحصیل.
- **اهداف نهایی:** نجات و سعادت مندی کشور و افزایش حس استقلال طلبی از بیگانگان در بین نسل جدید.
- اگر محقق اهداف خود را به ترتیب در گزارش خود بنویسد به شرح زیر خواهد بود:
- «هدف من از این تلاش و تحقیق آن بود که حس اعتماد به نفس دانش آموزان این کلاس را افزایش دهم تا با نشاط و سرزندگی ادامه تحصیل بدهند. با چنین تلاش هایی، نسل جدید ، با اتکا به توانمندی های خود ، در مقابل بیگانگان و استعمارگران، از حس استقلال طلبی بالایی برخوردار خواهد بود و با اتکا به خود ، در نجات و سعادت مندی جامعه ی اسلامی ما نقش مهمی ایفا خواهد کرد.»

الف) توصیف وضع موجود

- بخش اول و مهم بیان مساله که توصیف وضع موجود است، به تبیین و توصیف و شرح کامل وضع موجود که از نظر محقق وضع نامطلوبی است می پردازد. در این قسمت همه ی ابعاد، زاویا ، کمبودها، ضعف ها، کاستی ها، نقص ها، به ویژه مواردی که بناست تغییر یابد، مورد بررسی و بحث قرار داده می شود.

بیان مساله

- بیان مساله عبارت است از شرح و توصیف ابعاد و زوایای مختلف مساله ای که محقق با آن برخورد نموده است و شامل توصیف وضع موجود و بیان اهمیت و ضرورت رفع آن می باشد.

نمونه ای از توصیف وضع موجود در اقدام پژوهی

- **مساله:** بی علاقه‌گی دانش آموزان سال اول یک دبیرستان به درس زیست شناسی.

- **عنوان:** افزایش میزان علاقمندی دانش آموزان یک کلاس (دهم) به درس زیست شناسی.

- **توصیف وضع موجود:**

- « دانش آموزان در نوشتن مطالب، از نظر روحی و جسمی خسته می شدند و گاهی ابراز بی علاقه‌گی می کردند. چون این درس دارای اصطلاحات علمی و کلمات مشکل می باشد و از طرف دیگر به دلیل کم سوادی و شاید بتوان گفت بی سوادی ، برخی از دانش آموزان در نوشتن املاي درست کلمات و یا حتی نوشتن کلمات معمولی مشکل داشتند. در کلاس زیست شناسی ، تمام نیروی دانش آموزان صرف نوشتن می شد و زمانی برای فکر کردن باقی نمی ماند. حتی وقتی برای پرسش کلاسی نداشتیم . به مرور زمان ، این طرز تلقی بین آنها رواج پیدا کرده بود که دیگر کتاب ارزش ندارد. حتی بعضی از دانش آموزان کتاب نمی آورند علت را که می پرسیدم می گفتند جزوه بهتر است در حالی که شکل ها و فرمول ها و پرسش ها و خود آزمایی ها از روی کتاب تدریس و پاسخ داده می شد. وقتی یک اصطلاح علمی به کار برده می شد می گفتند که معادل فارسی آن را بگویم تا بتوانند بنویسند...»

(ب) اهمیت و ضرورت تحقیق

- این بحث یک نوع دفاع از ارزش و اهمیت کاری است که محقق انجام می دهد . اگر محقق بتواند ضرورت و اهمیت تحقیق خود را خیلی عالی بپردازد، مخاطب خود را متقاعد خواهد کرد که کار او خیلی مهم است.
- محقق با این بیان ، اعلام می کند که اگر این اقدام را صورت ندهد چه زیانهایی خواهد داشت و اگر به آن بپردازد، چه منافعی در برخواهد داشت.

•

نمونه ای از اهمیت و ضرورت تحقیق

- مساله: **بی نظمی در یک مدرسه**

- عنوان: **برقراری نظم در یک مدرسه با همکاری دانش آموزان بی نظم**

- **اهمیت و ضرورت تحقیق :**

- «این مساله برای من اهمیت به سزایی داشت، زیرا نبودن نظم در مدرسه علاوه بر آشفتگی روحی برای معلمان و سایر دانش آموزان باعث می شود که دانش آموزان نتوانند کاملاً حواسشان را برای آموختن جمع نمایند . همین طور نبودن نظم در مدرسه باعث می شود که فضای نامطلوبی از مدرسه و درس و یادگیری در ذهن بچه ها ایجاد شود و شاید این خود عاملی برای بی علاقهگی و دلزدگی آنها نسبت به مدرسه گردد.»

ج) شواهد ۱:

- شواهد یک ، دنباله بیان مساله است با این تفاوت که در آن، وضعیت موجود که با جملات کلی و توصیفی شرح داده شده است، با اعداد و ارقام و با مدارک و اسناد و دلایل و شواهد عینی و قابل سنجش، نشان داده می شوند.
- اگر محقق در بیان مساله به وضعیت درس دانش آموزان پرداخته و ضعف درسی آنها را توصیف کرده است ، در شواهد یک، نمرات دقیق آنها را اعلام می کند. حتی اگر بتواند در جدول فراوانی و انواع نمودارها ، این اطلاعات را تنظیم و ارائه نماید مطلوب تر خواهد بود . او می تواند اظهار نظر دانش آموزان را درخصوص ضعف درسی خودشان عیناً با جملات و الفاظی که بیان می کنند ثبت کند. حتی اظهار نظر مسوولان مدرسه یا اولیای دانش آموزان یا همکاران قبلی آن کلاس را و ...
- اهمیت شواهد یک از آن جهت است که اطلاعات و معلومات به دست آمده در بیان مساله را، ملموس ، عینی تجربی و قابل ارزیابی ارائه می دهد.

نمونه ی شواهدا در یک اقدام پژوهی :

- **مساله :** «افت تحصیلی یک دانش آموز در درس شیمی (پایه سوم دبیرستان)»
- **عنوان:** «رفع افت تحصیلی یک دانش آموز (پایه سوم دبیرستان) در درس شیمی از طریق اصلاح رفتار گوشه گیری وی»
- **شواهد ۱ :** محقق ۴ نوع عادت دانش آموز نامبرده را در مدت ۲ماه تحت نظر گرفته و به اعداد زیر دست یافته است.

هفته چهارم		هفته سوم		هفته دوم		هفته اول		موارد
آبان	مهر	آبان	مهر	آبان	مهر	آبان	مهر	
1	22	1	1	2	1	1	-	۱- طفره رفتن از پرسش های شفاهی در کلاس
1	11	1	22	-	1	-	1	۲- عدم تمایل به شرکت در کارهای گروهی کلاس
1	22	1	1	-	1	-	-	۳- عدم تمایل به کار در آزمایشگاه
1	1	-	-	1	1	-	-	۴- عدم آمادگی در امتحانات کلاس و کسب نمرات پایین

شواهد ا اطلاعاتی هستند که باید دارای ویژگیهای زیر باشند :

۱- مدارک مستند و عینی بر مبنای اعداد و ارقام قابل مقایسه باشد.

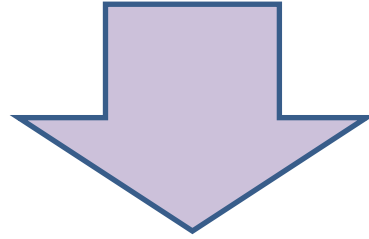
۲- مبتنی بر قضاوت محقق نباشد بلکه به گونه ای باشد که دیگران هم بتوانند به راحتی در مورد آنها قضاوت کنند. اینکه محقق ابراز کند وضع درسی کلاس بد بود، توصیف وضع موجود و قضاوت محقق است. در شواهد یک، نمرات کلاس ارائه می شود تا دیگران بتوانند به راحتی بر ضعف کلاس، داوری کنند. و لاقلاً منظور محقق را از ضعف بدانند

۳- برای اثبات وضع موجود کافی باشد. گزارش ضعف کاری یک واحد از اداره یا سازمان، در طول یک هفته، برای اثبات ضعف کاری مسئولان آن واحد کافی نیست. چون ممکن است در آن شرایط ویژه ای موجود باشد و یا نمرات دوباره امتحان، نشان ضعف درس دانش آموزان یک کلاس یا یک فرد نمی تواند باشد و یا اظهارات یکی دو روزه حتی هفته ای در مورد بی رغبتی کس یا کسانی نسبت به چیزی، نمی تواند بی رغبتی کلی آنها را توجیه کند

۴- فقط مساله را باید به اثبات برسانند نه جواب آن را. در عنوان «بالا بردن توان درسی یک دانش آموز با حل مشکل گوشه گیری او»، شواهد اگر منحصر به وضعیت رفتاری فرد باشد کافی نیست. مساله اصلی در این موضوع، ضعف توان درسی دانش آموز است.

- برای نشان دادن بی رغبتی دانش آموزان به یک درس، گزارش نمرات آنها کافی نیست. بلکه قبل از آن باید دلایل و شواهدی مبنی بر بی رغبتی آنان نسبت به درس ارائه شود. از قبیل نتایج تست ها یا سوالات رغبت سنج یا اظهار نظرهای دانش آموزان و...
- لازم است بیان شود که در معدودی از کتب و منابع گردآوری اطلاعات با شواهدا هم معنی گرفته شده است اما در اینجا شواهدا به معنای خاص خود که تا کنون تعریف شده است آمده و گردآوری اطلاعات، به منظور ارائه راه حل انجام می پذیرد.

گردآوری اطلاعات

- گردآوری اطلاعات مرحله ای از اقدام پژوهی است که محقق به منظور یافتن یک یا چند راه حل ، برای بهبود وضع موجود و تبدیل آن به وضع مطلوب تلاش می کند.

محقق در گردآوری اطلاعات باید به نکات زیر توجه کند:

- ۱- گردآوری اطلاعات به منظور دست یابی به راه حل یا راه حلهای مناسب انجام می پذیرد.
- ۲- قبل از هرچیز، علل و عواملی که موجب مساله شده است باید شناسایی شود.
- ۳- برای گردآوری اطلاعات از چهار روش مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه و اسناد و مدارک می توان استفاده کرد.
- ۴- منابع گردآوری اطلاعات عبارتند از:
  - ❖ خود فرد یا افراد مورد مطالعه
  - ❖ نزدیکان فرد یا افراد مورد مطالعه
  - ❖ افراد متخصص در موضوع مورد نظر
  - ❖ کتابها، نشریات، مجلات، روزنامه ها
  - ❖ طرح های پژوهشی
  - ❖ اموری که با مساله در ارتباطند
  - ❖ رایانه و...
- ۵- محقق در هنگام گردآوری اطلاعات، لازم است تمامی فعالیتهای خود را با زمان بندی یادداشت کند. ویژگیهای دقیق منابع را ثبت کند و هیچ عمل یا نکته ای را که با مساله ارتباط دارد، کوچک تلقی نکند.
- ۶- کارهایی را که دیگران در پیرامون یا مرتبط با این کار انجام داده اند حتماً بایستی محقق مطالعه کند.
- ۷- اطلاعات بدست آمده را طبقه بندی کند تا در صورت لزوم، رجوع به هر کدام از آنها آسان باشد و جمع بندی نهایی آنها هم با سهولت انجام پذیرد.

روش گردآوری اطلاعات

الف (مشاهده

ب) مصاحبه

ج) پرسشنامه

د) اسناد و مدارک : از قبیل عکس ،
سی دی ، کتاب ، نقاشی و...

پرسشنامه

- پرسشنامه انواع مختلف دارد که از همه معروفتر، تقسیم آن به باز پاسخ و بسته پاسخ است.
- در پرسشنامه باز پاسخ، سوال نوشته شده و محل پاسخ آن باز و خالی است و پاسخ گو مجاز است هر مقدار یا هرگونه پاسخ دهد. اما در بسته پاسخ، پاسخ ها داده شده و پاسخ گو از بین چند مورد پاسخ داده شد. یکی یا چند تا را علامت می زند.

در تهیه پرسشنامه به نکات زیر باید توجه کرد:

- 1- تهیه پرسشنامه، نیاز به مهارت خاصی دارد، احتمال زیاد است که پاسخ دهنده، بنا به دلایل خاصی پاسخ صحیح را ندهد. محقق باید این دلایل را از قبل پیش بینی کرده و در تهیه ی پرسشنامه آنها را در نظر داشته باشد
- 2- در پرسش هایی که جنبه ی قضاوتی دارند، حالات روحی و روانی و حتی فکری افراد در قضاوت می تواند تاثیر بگذارد. در چنین شرایطی ، انتظار قضاوت درست از پاسخ گو، گاهی منطقی نیست.
- 3- از آنجا که همیشه در پاسخ گویی، احتمال اعمال نظر وجود دارد، اگر از راهی غیر از پرسشنامه می توان اطلاعات به دست آورد بهتر است به جای پرسشنامه به آن مبادرت کرد.
- 4- اگر پرسش ها سخت و نیازمند فکر کردن باشند و یا پرسشنامه طولانی باشد، پاسخ ها، به ویژه پاسخ سوالات بعد از شماره ۲۰ ، از اعتبار چندانی برخوردار نخواهد بود. چون پاسخگو به دلیل خستگی بابتی حوصلگی ممکن است بدون فکر و با سرعت آنها را پر کند.
- 5- در پرسشنامه، تمام سعی خود را بکنید که کمترین مزاحمت، برای پاسخ گو فراهم شود.
- 6- در بالای پرسشنامه، ضمن سلام و ارتباط با پاسخ گو و تشکر از او ، بطور خیلی خلاصه (حداکثر در ۵ خط) ، هدف و منظور از پرسشنامه نوشته شود.
- 7- پرسشنامه باید تمیز و خوانا باشد.
- 8- تهیه و اجرای پرسشنامه شرایطی دارد که در کتاب های روش تحقیق به آنها اشاره شده است . محققان اقدام پژوهی، در صورت تمایل به چنین کاری، لازم است با آن آشنایی کامل پیدا کنند.

نمونه ای از گردآوری اطلاعات در یک اقدام پژوهی :

• **مساله :** « مشکل پرخاشگری یک دانش آموز »

• **عنوان :** « حل مشکل پرخاشگری یک دانش آموز (سوم دبیرستان) » .

• **گردآوری اطلاعات این اقدام پژوهی می تواند به قرار ذیل باشد:**

• «... تصمیم گرفتم اطلاعات زیادتر و دقیق تری از او بدست آورم . لذا با مدیر آموزشگاه مشورت کردم و ضمن بیان ماجرا، ضمن درخواست اجازه، از او برای پیگیری موضوع طلب همکاری نمودم. وی ضمن استقبال از پیگیری مسائل تربیتی، به دلیل حساسیتی که در این مساله دارم، از من تشکر کرد و قول داد از هر کاری که از دستش برآید دریغ نکند. دونفر از همکاران را هم به من معرفی کرد که می توانستند اطلاعات دقیق تری از او به من ارائه دهند...

• برای کسب اطلاعات بیشتر ، اقدام به گروه سنجی نمودم تا موقعیت سیامک را در کلاس سوم الف پیدا کنم. بعد از توجیه بچه های کلاس،... گفتم یک برگ کاغذ بردارند، دریک طرف آن به ترتیب اولویت اسم سه نفر را که با آنها بیشترین دوستی را دارند یا آرزو دارند با آنها دوست شوند را بنویسند و در طرف دیگر آن ، اسم یک نفر را که از او بیزار و ناراحت هستند مرقوم کنند... از نتایج حاصله یکی این بود که هیچ کس از ۳۴ نفر ، نوشته بودند که می خواهند با سیامک دوست شوند. مضافاً این که ۷ نفر نوشته بودند که از او متنفرند. ۱۳ نفر نوشته بودند که می خواهند با یزدانی دوست شوند . یزدانی از حیث گروه سنجی، به عنوان ستاره کلاس به حساب می آمد که می توانست درحل مشکل به ما کمک کند. سیامک هم متقاضی دوستی با یزدانی شده بود... در گام بعدی تصمیم گرفتم اطلاعاتی را از همکاران و خصوصاً ناظم مدرسه بگیرم...»

انتخاب راه حل های ممکن:

- راه حل هایی که از مجموعه ی اطلاعات به دست می آید باید اطمینان بخش باشند به گونه ای که محقق احتمال نزدیک به یقین بدهد که این راه حل ها برای حل مساله کافی است. اگر چنین احتمالی ندهد ، باید همچنان به جمع آوری اطلاعات ادامه دهد.
- محقق پس از بررسی و تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات، فهرستی از راه حل ها تنظیم و آنها را در بخش پایانی گردآوری اطلاعات ، گزارش می کند.
- راه حل گاهی انجام یک عمل موردی است و گاهی انجام مجموعه ای از اعمال گاهی تنها یک راه حل است و گاهی یک طرح و برنامه ی ابتکاری.

نمونه ی انتخاب راه حل‌های ممکن در یک اقدام پژوهی:

- مساله : « مشکل پرخاشگری یک دانش آموز » .
  - عنوان: « حل مشکل پرخاشگری یک دانش آموز (سوم دبیرستان) » .
  - انتخاب راه حل های ممکن می تواند به قرار زیر باشد:
    - «به این نتیجه رسیدم که موارد ذیل را باید اجرا کنم:
- ۱- هر طور شده باید با او رابطه برقرار کنم تا او سفره دلش را برایم باز کند و از این حیث تخلیه شود.
  - ۲- زمینه دوست شدنش را با یزدانی که ستاره کلاس بود ولی آرزو داشت با او دوست شود، فراهم کنم تا احساس نکند که کسی مایل نیست؛ با او دوست شود و احساس حقارت نکند.
  - ۳- از مربی ورزش و دبیر تاریخ و جغرافیا که رابطه عاطفی با او دارند کمک بگیرم.
  - ۴- در شورای معلمین موضوع را مطرح کنم و از همکاران دیگر در این زمینه کمک بگیرم.
  - ۵- با خانواده او به هر طریق ممکن رابطه برقرار کنم ؛ چون مطمئناً بخشی از مشکلات او ریشه در خانواده دارد.»

انتخاب راه حل

- مرحله انتخاب راه حل ، مهمترین بخش از اقدام پژوهی است که در آن محقق از بین راه حل هایی که فهرست کرده است، بعضی را باید با دلایل و توجیه کافی انتخاب و بعضی را کنار بگذارند.
- اگر راه حل بدست آمده تنها یک عمل موردی است، در گزارش اقدام پژوهی، کافی است دلایل اثربخشی این عمل را، به استناد منابعی که در جمع آوری اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته و یا استدلال هایی که خود او دارد، در گزارش خود بیاورد.
- اگر راه حل مجموعه ای از اعمال است که در عرض هم یا در طول هم باید اجرا شوند، در گزارش اقدام پژوهی ، باید دلایل کافی مبنی بر انتخاب هر عمل و علت طولی یا عرضی بودن آنها را توضیح دهد.

نمونه ی انتخاب راه حل در یک اقدام پژوهی:

- **مساله:** « ضعف توان یادگیری مفاهیم و اصطلاحات و نقشه جغرافیایی ایران در یک کلاس» .

- **عنوان:** « افزایش توان یادگیری مفاهیم و اصطلاحات و نقشه جغرافیایی ایران در کلاس (دهم انسانی)» .

- **انتخاب راه حل می تواند به قرار ذیل باشد:**

- « از این چهار راه حلی که بدست آمد، اولی دارای هزینه زیاد و اجرای آن مشکل بود، راه حل دوم، ماهی یکبار ممکن بود و اثر بخشی آن چندان اطمینان بخش به نظر نمی رسید. راه حل سوم به دلیل امکانات ضعیفی که در مدرسه داریم ممکن نبود. اما راه حل چهارم که به نحوی همه دانش آموزان را به تلاش و تکاپو و فعالیت وا می دارد، مناسب تر به نظر رسید.»

•

اعتبار بخشی راه حل

- اعتبار بخشی راه حل، یعنی انجام فعالیتی که در طی آن، محقق در اثربخشی راه حلی که انتخاب کرده است اطمینان حاصل کند، به بیانی دیگر بیان دلایل انتخاب و استناد به منابع مختلف جهت تایید راه حل های انتخابی را اعتبار بخشی راه حل گویند.

اطمینان لازم به روش اثربخشی راه حل از سه طریق بدست می آید:

الف- توسط خود اقدام پژوه، با توجه به پژوهش های مشابه، مطمئن میشود راه حل اثربخشی خواهد داشت.

ب- با ارائه آن به صاحب نظران و اهل نظر و تجربه .

پ- پیاده کردن محدود و مقطعی و مشاهده نتیجه آن .

اثرات اعتبار بخشی عبارتند از:

۱- ایجاد اطمینان از اثربخشی راه حل برای محقق.

۲- افزایش روحیه ی محقق در ادامه ی کار.

۳- افزایش حس مشارکت مابین همکاران، به خصوص اگر برای نظرخواهی از همکاران کمک گرفته شود.

۴- پیش گیری از ضررهای احتمالی

۵- کاهش هزینه ی اجرا، چه از نظر مادی چه معنوی.

نمونه ی اعتبار بخشی راه حل در یک اقدام پژوهی

- **مساله:** «افت تحصیلی یک دانش آموز در درس شیمی (پایه سوم دبیرستان)».
- **عنوان:** «رفع افت تحصیلی یک دانش آموز (پایه سوم دبیرستان) در درس شیمی از طریق اصلاح رفتار گوشه گیری وی».
- **اعتبار بخشی راه حل:** «جهت ارزیابی راه حل ها، با مشاور مشورت کردم. او این راه حل ها را تایید کرد. فقط سفارش نمود که باید خیلی با حوصله عمل نمود. ضمناً به من پیشنهاد کرد به جهت اینکه سایر دبیران نیز با این دانش آموز بیشتر آشنا شوند و از وضعیتش اطلاعات بیشتری کسب کنند، تا آنها هم تا حد امکان با من همکاری کنند، این مساله را در جلسه شورای دبیران که چند روز دیگر تشکیل می شود مطرح کنم. من نیز این کار را کردم و راه حل های پیشنهادی خودم را گفتم و نظر آنها را جویا شدم. ایشان ضمن تایید این راه حل ها و دادن پیشنهادهایی، گفتند خودشان نیز در این جهت تلاش خواهند نمود تا زودتر نتیجه مثبت حاصل گردد.»

اجرای راه حل

- قبل از اجرای راه حل ، محقق، باید با نکات زیر توجه کند:

- **الف) برای اجرای راه حل، به صورت دقیق برنامه ریزی کند.** اجرا و ابعاد کار را

شناسایی و فهرستی از آنها تهیه نماید و به ترتیب برای هر کدام ، زمان و موقعیت ویژه ای را پیش بینی کند.

- نمونه ای از ثبت برنامه های اجرایی راه حل:

- **کار اول:** مشخص کردن اهمیت موضوع برای دانش آموزان به صورت شفاهی در سه جلسه، در ابتدای هر تدریس ، هر بار به مدت ۳ دقیقه (۲ هفته ی اول).

- **کار دوم:** آوردن مدیر به کلاس،دوبار، برای تاکید موضوع در قالب جملات ترغیب آمیز و تشویق کننده (هفته ی سوم و چهارم).

- **کار سوم:** دادن تکلیف در کلاس به دانش آموزان، برای نوشتن اهمیت موضوع به صورت انشاء (هفته پنجم).

- **کار چهارم:** بردن دانش آموزان به گردش علمی و توضیح ابعاد مختلف موضوع برای آنان هنگامی که کنار یک نهر نشسته اند و به آب جاری تماشا می کنند.(هفته ششم)

- **کار پنجم:** درخواست ازدانش آموزان برای انجام تحقیق کتابخانه ای درمورد موضوع و تحویل گزارش تحقیقی طی ۲۰ روز (هفته های هفتم تا نهم).

• ب- شناسایی همکاران و هماهنگی با آنان

• اقدام پژوهی، ممکن است یک نفر یا یک گروه باشد. در هر صورت نیاز به همکاری دیگران هست. همکاران که به احتمال زیاد، همکاران شغلی یا از مقامات مافوق هستند، باید شناسایی شده و هماهنگی لازم با آنان صورت پذیرد.

• نحوه همکاری باید به گونه ای طراحی شود ، که همه ی همکاران، تحقیق را متعلق به خود و در نتیجه ی آن خود را سهیم بدانند، در کسی یا کسانی این تصور پدیدار نشود که کار متعلق به آن محقق یا محققان است و بقیه برای ایشان کار می کنند.

• پ- پیش بینی های جدی در مورد حفظ حرمت و شان افراد؛ اعم از کسانی

که مورد تحقیق قرار دارند یا آنها که در ارتباط با اجرای آن خواهند بود.

- شان و حرمت انسان ها، بالاترین سرمایه ی زندگی آنهاست؛ تا جایی که بسیار اتفاق می افتد که انسان ها ، برای حفظ حرمت و شان خود، از نظر مالی به شدت متضرر می شوند یا در این راه جان خود را فدا می کنند. بالاتر از همه ی این ها آنکه، اگر مقام و حیثیت افراد، در هنگام اقدام پژوهی، دچار آسیب شود، در نتیجه ی کار اثر گذاشته و محقق، آن گونه که انتظار می رود، موفق نخواهد شد و ممکن است حتی خود متوجه این عیب نشده و کار خود را خوب تفسیر کند. اما اگر نکته فوق رعایت می شد، هم نتیجه ی بهتری به دست می آمد و هم ، فعالیتهای بعد از اقدام پژوهی سد نمی شد.

- ت- آمادگی برای ثبت و یادداشت همه مراحل اجرایی راه حل ، با همه جزئیات و ریزه کاری ها.

- اقدام پژوهان، نه تنها همه ی مراحل و جزئیات راه حل، بلکه همه ی مراحل و جزئیات اقدام پژوهی را از ابتدا تا انتها باید یادداشت کنند . همه ی اقدامات را براساس زمان، مکان و موقعیت باید به خاطر سپرده و در زمان خاصی یادداشت نمایند. بهترین زمان برای این یادداشت ها، آخر هر روز یا ساعتی قبل از خواب شبانه ای است. یادداشت های هر روز شایسته نیست تا روز بعد به تاخیر بیافتد . ساعات بین روز و یادداشت های متعدد در بین روز هم پسندیده است.

- ث- در هر محل و گروه یا سازمان ، افرادی هستند که بیش از دیگران دارای نفوذ هستند. مناسب است اقدام پژوهی پیش از آغاز تحقیق این افراد را شناسایی کند، چرا که این افراد می توانند هم خودشان اطلاعات مناسبی در اختیار ما بگذارند و هم تسهیلات لازم برای پیشرفت پژوهشی را فراهم سازند.

- ج- پیش بینی درخصوص تامین منابع مالی

- اقدام پژوهی ، گاهی هزینه های زیادی را طلب می کند؛ تا جای که بدون

آن، اجرای اقدام پژوهی ، به ویژه اجرای راه حل ، ممکن نخواهد بود.

- اقدام پژوهان ، قبل از مواجهه با مشکل جدید که به ادامه ی کار آنها ممکن

است آسیب برساند، باید منابع و راه های تامین هزینه ها را پیش بینی نمایند.

- چ- بهتر آن است تلاش کنید از همان آغاز کار، گروهی از افراد را به عنوان داور و منتقد کار خودتان در نظر بگیرید تا به جای ارزیابی یا داوری در پایان کار شما ، پایه پای پیشرفت کارتان ، از نظرها و داوری های آنان نیز مطلع شوید.

نکاتی که در اجرای راه حل باید به آن توجه داشته باشید:

- الف) بپذیرید که تغییر و اصلاح ناگهان انجام نمی شود، بلکه نیاز به فراهم بودن شرایط دارد. اگر همه ی شرایط فراهم باشد، ممکن است انتظار داشت اصلاح مطابق با خواست شما پیش برود.
- ب) اگر تغییر و اصلاح کند باشد یا انجام نگیرد ، نباید هیچکس را مقصر قلمداد کنید، بلکه باید معتقد باشید که شرایط لازم هنوز فراهم نشده است.
- پ) اگر شرایط لازم فراهم نبود ، یعنی تغییر و اصلاح یا به کندی پیش می رفت و یا هیچ حاصل نمی شد، نباید کسی را مقصر قلمداد کنید ، بلکه این شما هستید که باید روش خود را به گونه ای تغییر دهید که با وضعیت موجود سازگار باشد و شرایط لازم را فراهم نماید.
- ت) می توانید هدفان را تاثیر بر دیگران قرار دهید، ولی تحقق این هدف، همیشه به آسانی و با اطمینان صورت نمی گیرد . پیش از تغییر دیگران لازم است نخست خودتان را تغییر دهید.

- (ث) باید معتقد باشید که بدون کمک دیگران، هرگز نمی توانید در کار خود موفق شوید. شایسته است بهترین روش برقراری همکاری با افراد مورد لزوم را فراهم نمایید.
- (ج) شما هر لحظه باید آمادگی داشته باشید تا روش خود را تغییر دهید، هدف اعمال یک روش خاص نیست. هدف ایجاد تغییر یا اصلاح وضع موجود است، هر چند با تغییر روش ممکن باشد.
- (چ) هر لحظه باید آمادگی پذیرش انتقادات، ایرادات، تذکرات و نصایح را داشته باشید و روش خود را با شرایط ایجاد شده هماهنگ کنید.
- (ح) سعی کنید تا حد ممکن، هر مرحله ای از کار را، در معرض نقد و ارزیابی افراد صاحب نظر و خیرخواه قرار دهید؛ تا در صورت لزوم به اصلاح روش خود اقدام کنید.
- (خ) اگر یک نفر هستید، از تک محوری پرهیزید و اگر چند نفرید، از یک جانبه گرایی دوری کنید. هر لحظه آمادگی داشته باشید تا از راه های ابراز شده توسط دیگران به گرمی استقبال کنید و در صورت لزوم به کار بندید.

- (د) کار پژوهشی همواره با موانع و مشکلاتی همراه است باید بکوشید تا اراده خود را در انجام کارها تقویت کنید. هیچ موقع نگوئید نمی توانم. خواستن توانستن است. همیشه آمادگی یادگرفتن و اصلاح رفتار خود را داشته باشید. انجام کارها با اعتماد و اراده ی قوی، یکی از رازهای موفقیت است.
- (ذ) نباید خود را به عنوان محقق، با ژست خاص و شخصی ویژه ، در بین همکاران و محیط کاری تصور کنید.نباید در شما کوچکترین اثری از غرور خود بینی و احساس برتری از دیگران به وجود آید. چون این احساس در هر صورت در ظاهر شما آشکار می شود و موجب بدبینی و عدم همکاری دیگران با شما می شود.
- (ر) پژوهش گر باید به گونه ای رفتار کند تا دیگران احساس نکنند که آزادی هایشان به خطر افتاده است؛ مثل آزادی شغلی، آزادی زندگی، آزادی فکری و غیره. نباید پژوهشگر کاری کند تا اعمال وی دخالت در امور افراد تلقی شود.
- (ز) همیشه به یاد داشته باشید که افراد حق دارند در پژوهش شما شرکت نکنند. اصرار به این کار دور از اخلاق و روابط انسانی است.
- (ژ) هرگز همه چیز را تضمین شده تلقی نکنید. گاه گاهی به افراد مشارکت کننده مراجعه کنید و ببینید آیا تردید در آنان درباره کار شما به وجود آمده است یا نه. اگر سوء تفاهمی را احساس کردید تلاش کنید آن را برطرف کنید.
- (س) همیشه این احساس را داشته باشید که به قصد خدمت و گره گشایی دست به چنین کاری می زنید.

ابتکاری است:

شان و حرمت افراد
حفظ شده است:

مشارکتی است:

اهمیت و اعتبار

اجرای راه حل

منعطف است:

آسان است:

راه حل، از چهار طریق پدید می آید:

۱- از اطلاعات گردآوری شده استخراج می شود.

۲- از اطلاعات گردآوری شده استنباط می شود.

۳- توسط اقدام پژوهان ابداع می شود.

۴- از موارد مشابهی که در جایی اجرا شده برداشت و متناسب با وضعیت و

شرایط موجود (محیط کاری اقدام پژوهان) اصلاح می شود.

• اگر راه حلی، عیناً از جایی برداشت شد، و بدون تغییر و با همان حالت در محیط

جدید هم پیاده شود، ویژگی ابتکار را نخواهد داشت. مگر اینکه در هنگام اجرا،

سازگاری داده شود و یا از اطلاعات جمع آوری شده استخراج شود.

نکاتی که پس از اتمام اجرای راه حل باید مورد توجه قرار دهید:

۱- تدوین و یادداشت مرحله ی بعدی اقدام پژوهی (نتیجه گیری) آغاز شود: در ثبت و یادداشت موارد، از افشای

اسرار دیگران به طور جدی باید خودداری کنید

۲- اگر نام یا گزارش یا اطلاعاتی از کسی یا کسانی باید آورده شود بدون اجازه ی آنان نباید این کار صورت پذیرد.

۳- اگر از کسی یا کسانی یا منبعی نقل قول شود، با حفظ امانت، آن در داخل گیومه قرار داده شود و نام آنها و منبع

مورد نظر نشانی شود.

۴- پس از اتمام اقدام پژوهی هم ، کار نباید تمام شده تلقی شود. اولاً آثار تغییری که ایجاد شده ، همچنان ادامه

خواهد یافت و ثانیاً محقق یا محققان با دقت و ارزیابی های در وضع مطلوب، به احتمال زیاد، به فکر تبدیل آن به

وضع مطلوب تری خواهند افتاد. در این صورت وضع مطلوب قبلی ، وضع موجود خواهد بود و اقدام پژوهی ادامه

خواهد یافت. ادامه کار را می توان دنباله ی اقدام پژوهی قبلی قرار داد یا با پایان آن، اقدام پژوهی جدیدی را

شروع کرد.

چهار نکته ی مهم درباره ی اجرای راه حل:

- الف) مهم ترین بخش اقدام پژوهی، همین مرحله است؛ چون نتیجه ای که از یک اقدام پژوهی انتظار می رود، بدون انجام این مرحله ممکن نخواهد بود. بعلاوه تغییری که در وضع موجود ایجاد می شود با انجام گرفتن همین مرحله ممکن خواهد بود. سایر بخش ها و مراحل اقدام پژوهی، به اعتبار همین مرحله شکل می گیرد.
- ب) نباید تصور کرد که تنها با داشتن راه حل می توان اقدام پژوهی کرد؛ بلکه برخورد با مساله ، خود آغاز کار اقدام پژوهی است . یک اقدام پژوهی، به محض تشخیص مساله، می تواند به تبیین و توصیف وضع موجود پرداخته و در تدوین مقدمه و بیان مساله و شواهد ۱، تلاش نماید.
- پ) نباید انتظار داشت که راه حل بلافاصله پس از تدوین مراحل فوق به فکر خنثی شود. بلکه این فاصله ی بین تشخیص مساله تا کشف راه حل مناسب، گاهی ممکن است سال ها طول بکشد ، در عین حال ممکن است بلافاصله پس از تدوین شواهد ۱ هم پیدا شود.
- ت) اقدام پژوهی، در تنظیم گزارش علمی، به اجرای راه حل، دقیق تر و مشروح تر باید پردازد. ثبت همه جزئیات را مدنظر داشته و از درج هیچ نکته ای خودداری نکند؛ چون این بخش از کار است که ممکن است مورد استفاده عملی سایر محققان و علاقه مندان و همکاران او قرار گیرد.

نتیجه گیری

- نتیجه گیری، بیان رفع مساله است. در بیان مساله ، محقق به شرح و توضیح ابعاد و زوایای مختلف مساله ای که با آن برخورد نموده است می پردازد، به عبارت دیگر وضع موجود را که قصد تغییر دارد ، توصیف می کند در حالیکه در نتیجه گیری، محقق به شرح و توضیح ابعاد و زوایای وضعیتی که با تلاش او و همکارانش به وجود آمده است می پردازد. بعبارت دیگر، وضع مطلوب را توصیف می کند.
- آنچه در نتیجه گیری مهم است، ایجاد تغییر در جهت مطلوب است.

در نتیجه گیری به نکات زیر باید توجه کرد:

- الف) توصیف دقیق وضع مطلوب، با همه ی زوایا و ابعاد و جهات، به گونه ای که خواننده ی گزارش یا شنوده ی آن کاملاً قانع شود که وضع موجود تغییر یافته و به وضعیت بهتری تبدیل شده است.
- ب) در هنگام توصیف وضع مطلوب، اشاره هایی هم در همان بعد به وضع موجود (وضع نامطلوب) بشود تا گزارش هر جزء ، ملموس تر و عینی تر ارائه شود.
- پ) در همین خصوص، به نتایج کار محققان دیگر هم اشاره شود و تا جایی که ممکن است، به گزارش فعالیت آنها هم ، با توجه به تغییراتی که ایجاد کرده اند و نتایجی که به دست آورده اند، پرداخته شود.

• (ت) سعی شود، با عنایت به بخش توصیف وضع موجود، در مقابل هر وضعیتی که از آن گزارش شده است، وضعیتی هم از وضع مطلوب گزارش شود. به عنوان مثال، اگر در توصیف وضع موجود آمده بود: «دانش آموزان نسبت به درس ریاضی، اظهار بی علاقه‌گی می کردند.» در توصیف وضع مطلوب یا نتیجه‌گیری، ذکر شود که: «دانش آموزان نسبت به درس ریاضی، اظهار علاقمندی می کردند.» و یا اگر در توصیف وضع موجود آمده بود: «در کلاس ریاضی، هیچ نشاط و شادابی دیده نمی شد.» در توصیف وضع مطلوب گزارش خواهد شد: «در کلاس ریاضی، نشاط و شادابی دیده می شد.» اگر تغییر وضع موجود، بیشتر باشد، یعنی وضع مطلوب تر از جمله فوق حاصل شده باشد، گزارش می شود که: «در کلاس ریاضی، نشاط و شادابی بیشتری دیده می شد.»

• (ث) سعی شود در ساخت و ترکیب جملات از اغراق و زیاده روی دوری شود. همچنین تلاش گردد از جملاتی که وضع مطلوب را ضعیف تر از آنچه که هست نشان می دهند خودداری شود.

نمونه ای از توصیف وضع مطلوب

• مساله: «بی نظمی در یک مدرسه».

• عنوان: «برقراری نظم در یک مدرسه با همکاری دانش آموزان بی نظم» .

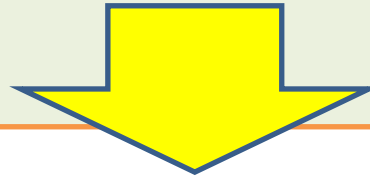
• توصیف وضع مطلوب از این تحقیق: «خودم رفتار و نوع عملکرد آنها را کاملاً زیر نظر داشتم و می دیدم که رفتار و

حرکات آنها معتدل تر شده است و کمتر با دانش آموزان دیگر دعوا می کنند . کمتر سر و صدا می کنند. ز.ک در اجرای نظم در کلاس فوق العاده حساس بود و اجازه نمی داد بچه ها بعد از زنگ بیرون بروند یا بی خود در راهرو ها پرسه بزنند. برعکس عادت های قبلی شان که از سر و صدای بچه ها به طرف کلاس می رفتیم ، دیگر فقط صدای زمزمه شنیده می شد. چون ز.ک خیلی فعال بود، در گردآوری بچه ها تیز و تند عمل می کرد. در صف بچه ها را خوب کنترل می کرد و چون نماینده بود احساس مسئولیت بیشتری می کرد. بیشتر از هر کس به دستورات مدیر و من و معلمان توجه داشت ، او که تا دیروز خود عامل بی نظمی بود می دیدم که در برقراری نظم چه تلاشی در مدرسه می کند و. حتی دیگران را به اجرای نظم دعوت می کرد.

• ب.م که مسئول کتابخانه بود ، فعالیت اضافی اش که سبب شیطنت او می شد، صرف نام نویسی از دانش آموزان برای درخواست کتاب و جابجا کردن کتاب ها و مرتب کردن آنها و نوشتن فهرست کتابها و جمع آوری آنان شده بود. به این طریق کمتر فرصت می کرد با ز.ک در شرکت در دعوا و سرو صدای احتمالی همکاری کند و چون کتابخانه نیاز به رفتار اجتماعی تری داشت، تا حد زیادی رفتارش را کنترل می کرد . من با بکار بردن جملات احترام برانگیز و تعریف و تمجید در نظر سایر همکاران او را تشویق می کردم. و...

• غالباً فعل های بکار رفته در توصیف وضع موجود و توصیف وضع مطلوب ماضی استمراری و مضارع ساده می باشد.

شواهد ۲

- شواهد دو، دنباله‌ی نتیجه‌گیری است با این تفاوت که در آن، وضعیت مطلوب که با جملات کلی و توصیفی شرح داده شده است، با اعداد و ارقام و با مدارک و اسناد و دلایل و شواهد عینی و مستند و قابل سنجش، نشان داده می‌شود.
- نسبت شواهد ۲ به نتیجه‌گیری، مانند نسبت شواهد ۱ به بیان مساله است. در شواهد، اعم از یک و دو، عموماً از فعل‌هایی با زمان گذشته ساده استفاده می‌شود، همان گونه که در بیان مساله و نتیجه‌گیری، از فعل‌هایی با زمان گذشته‌ی استمراری یا حال ساده استفاده می‌شود.
- در حقیقت شواهد ۲ بخشی از نتیجه‌گیری و نتیجه‌گیری همان توصیف وضع مطلوب است.

- گزارش شواهد ۲ بهتر است به گونه ای تنظیم شود که اطلاعات آن، قابل تطبیق و قابل مقایسه با شواهد ۱ باشد. به عبارت دیگر اطلاعاتی که در آن در شواهد ۲ ارائه می شود، بهتر است با اطلاعاتی که در شواهد ۱ ارائه می شود سنخیت داشته باشد. بعنوان مثال ، اگر در شواهد ۱ ، نمرات درسی دانش آموزان یک کلاس در درس شیمی بصورت جدول یا نمودار نشان داده شده اند، در شواهد ۲ نیز ، نمرات درسی آنها در همان درس و بصورت جدول یا نمودار نشان داده شوند تا مخاطب ، براحتی بتواند ، دو وضعیت موجود و مطلوب را با استفاده از اطلاعات شواهد ۱ و ۲ مقایسه کند.

- **توضیح:** محقق در ازای هر وصفی که از وضع مطلوب در توصیف وضع موجود ارائه می دهد، باید شواهد مورد لزوم را در بخش شواهد ۲ بنویسد .

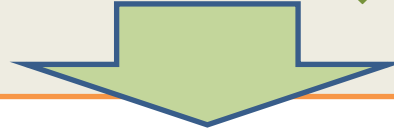
نمونه ای از شواهد ۲ در یک اقدام پژوهی

- مساله: «مشکل پرخاشگری یک دانش آموز».
- عنوان: «حل مشکل پرخاشگری یک دانش آموز(سوم راهنمایی)».
- محقق پس از ۴ماه کار با دانش آموز مورد آزمون، شواهد زیر را از او گزارش می کند. شواهدی که مشابه آنها را در شواهد ۱ هم گزارش کرده بود.
- « ۱- تاخیر در مراسم صبحگاهی ۱ مورد
- ۲-دعوا در محوطه آموزشگاه -
- ۳- اخراج از کلاس ۱ مورد (در حالیکه کاملاً هم خودش مقصر نبود)
- ۴- فحاشی ورد و بدل کردن حرف های رکیک و زشت ۲ مورد
- ۵- غیبت غیر موجه ۱ مورد
- البته موارد بالا مربوط به بهمن ماه می باشد که از دفتر ناظم آموزشگاه استخراج شده است.»
- نکته : محقق لازم است بیشتر به مشاهدات خود تکیه کند ، ضمن اینکه می تواند به مشاهدات دیگران هم استناد کند. اما از آنجاکه این محقق مربی تربیتی است، نباید به گزارش ناظم مدرسه اکتفا می کرد مگر اینکه ناظم مدرسه، به عنوان همکار ایشان باشند و با هم این طرح را اجرا کنند. در این صورت هم از آنجاکه محقق یک مربی تربیتی است، مشاهداتش ، می توانست اعتبار بیشتری از مشاهدات ناظم داشته باشد.

ادامه : « ... بعد از امتحانات اسفندماه، کارنامه سیامک را گرفتیم و نمرات درس او به شرح زیر بود:

- ریاضی ۷ - علوم ۱۳ - دینی ۱۵ - قرآن ۱۴ - تاریخ ۱۶ - جغرافیا ۱۷ - زبان انگلیسی ۸ - املاء انگلیسی ۷ - هنر ۲۰ - املاء فارسی ۱۵ - انشاء فارسی ۱۶ - حرفه و فن ۱۷ - عربی ۱۴ - اجتماعی ۱۸ - ورزش ۲۰ - انضباط ۱۸ «
- «... در نیمه دوم بهمن ماه، یک گروه سنجی دیگر از کلاس بعمل آوردم و نتیجه بدین صورت بود که سه نفر نوشته بودند که می خواهند با سیامک دوست شوند و کسی ننوشته بود که از او متنفر است.
- با نامادریش ارتباط برقرار کردیم و اخلاق و رفتار سیامک پرس و جو کردیم. او بیان داشت:
  - رفتارش خیلی بهتر شده و حالت تنفر به حالت معمولی و عادی تبدیل شده است.
  - به بچه ها بیشتر رسیدگی می کنند و فرق چندانی بین بچه ها نمی گذارد.
  - به پدرش بیشتر احترام می گذارد و پدرش هم با او خیلی مهربان تر شده و رابطه ی آن دو تقریباً خوب است.
  - از سیامک هم در مورد نامادری اش سوال کردیم احساس رضایت نمود .
- از چند معلم به عنوان نمونه از وضعیت تحصیلی و اخلاقی او پرسیدم، که این جوابها را شنیدم؛
  - دبیر ادبیات: من که در کلاس اصلاً چشم دیدن او را نداشتم، از بس که غیرقابل تحمل بود، الان احساس می کنم از او خوشم می آید . مطمئنم اتفاق خاصی صورت گرفته است.
  - دبیر ریاضی : با اینکه در درس ریاضی افتاد ، اما فکر می کنم هم در درس و هم اخلاقی بسیار امیدوار کننده شده و مطمئنم اگر این روند ادامه یابد ، حتماً در نوبت سوم قبول می شود.
- سپس محقق، طی جدول های مقایسه ای ، رفتار ها و دروس قبل از اجرا و بعد از اجرای راه حل را گزارش کرده و درصد تغییر را محاسبه و اعلام نموده است .

پیشنهادها:

- پیشنهادها، عبارتند از راه کارهایی که اقدام پژوهی، برای انجام کار مشابه توسط دیگران، به آنان توصیه می کند و یا رهنمودهایی که به مخاطبان خود سفارش می کند تا در بهبود وضع موجود کاری، اثرگذار باشد. پیشنهادها باید در چارچوب کار انجام گرفته باشد و یا به گونه ای با آن ارتباط داشته باشد.

منابع و مآخذ

- بدیهی است که بخش پایانی گزارش نهایی اقدام پژوهی، اعلام منابع و مآخذی است که محقق از آنها، در تنظیم و تدوین و انجام کار علمی خود استفاده کرده است. اگرچه یک معلم به دلیل روحیه پویا و علمی که دارد همیشه باید در حال مطالعه و بهره گیری از منابع مختلف علمی باشد، اما منابعی که او در انجام اقدام پژوهی، هدایت و راهنمایی کرده اند، یا به نحوی از آنها استفاده کرده است، باید در پایان گزارش نهایی ذکر شود.
- در اقدام پژوهی، محقق بیشترین استفاده را از منابع و مآخذ، در بخش مقدمه (توضیح کلی در مورد مساله) و جمع آوری اطلاعات (برای ارائه راه حل) بعمل می آورد. ضمن اینکه در همه ی بخش ها و مراحل نیز ممکن است از آنها استفاده و فهرست آنها را تنظیم نماید.

پروہس و اورس، دو ماں رسد اندسہ، و سوم اندو
هریک بدون دیکری، ناقص.

پروہس، یستوانہ آموزش است و آموزش، سوال آفرین

